

Jaarverslag 2024

Centrum Groninger Taal & Cultuur
en
Erfgoedpartners

De gerestaureerde klapbrug aan de Westerhornseweg in Usquert

Voorwoord

Moi,

Voor u ligt het gecombineerde Jaarverslag 2024. Het verslag van Centrum Groninger Taal & Cultuur (CGTC) begint op bladzijde 4 en dat van Erfgoedpartners begint op bladzijde 18. Het verslag geeft weer wat beide organisaties hebben gerealiseerd van de plannen die in de zomer van 2023 werden opgesteld. Vanaf 2021 werkten de stichtingen samen onder één bestuur en vanuit één kantoor, waardoor er steeds meer één organisatie is ontstaan die vanuit één gemeenschappelijk programma werkt. Binnen dat programma staan de behoeften van de erfgoedinstellingen centraal, zodat er regelmatig platformbijeenkomsten worden belegd waarbij deelnemers elkaar ontmoeten en ervaringen kunnendelen. Dit leidt tot een dienstenpakket (shared services) waar erfgoedorganisaties behoefte aan hebben. Daarnaast bieden wij programma's aan die aansluiten bij het beleid van de overheden zoals ondersteuning van erfgoedvrijwilligers, participatie en digitalisering.

De financiële basis bij Erfgoedpartners en Centrum Groninger Taal & Cultuur is op orde en de organisatie is flexibel opgezet. Naast een aantal vaste medewerkers, zijn er ook mensen die op eigen verzoek werken vanuit een flexibel contract. Het betreft specialisten die graag op deze manier inzetbaar willen blijven. Voor deze groep worden jaarlijks nieuwe afspraken gemaakt over inzet voor activiteiten en projecten.

Vanaf 2020 wordt vooral hybride gewerkt, wat hogere eisen stelt aan de automatisering. Hiervoor is extra financiële ruimte gereserveerd.

We hebben ook het afgelopen jaar vol energie onze schouders gezet onder de ondersteuning van erfgoedinstellingen in de provincie Groningen. In dit verslag staat het ingediende Jaarplan voor 2024 centraal. Steeds hebben wij per onderwerp aangegeven wat wij van onze plannen hebben gerealiseerd. U zult merken dat we met veel plezier hard hebben gewerkt.

Roeli Broekhuis, directeur
Erfgoedpartners | Centrum Groninger Taal & Cultuur

Visie

Als je Groningers vraagt waarom ze in deze provincie wonen, krijg je vaak een enthousiast verhaal over de aanwezigheid van cultuur en erfgoed. Het landschap, de steden en dorpen, kerken, borgen, molens, boerderijen, orgels en de eigen manier van leven, eten, feestvieren en uitdrukken: geen woord te veel maar wel duidelijk. Al deze elementen maken dat we ons als bewoners thuis voelen en in een veranderende wereld is dat van groot belang. Ook mensen die niet in Groningen zijn geboren, maken zich deze cultuur vaak eigen of kiezen er zelfs voor om in Groningen te blijven wonen.

In de kern betekent dit dat erfgoed van belang is voor de provincie en dat samen zorgdragen voor dit erfgoed het gevoel van gemeenschappelijkheid en binding met de samenleving versterkt. In Groningen zijn veel mensen actief betrokken bij het behouden, beheren, presenteren en onderzoeken van erfgoed. Rondom een kleine groep professionals zijn veel vrijwilligers betrokken, op alle niveaus en vaak met veel verantwoordelijkheden. Dit versterkt de maatschappelijke samenhang binnen gemeenschappen en geeft een positieve stimulans om voor elkaar en de samenleving te zorgen. Dat begint al jong bij het betrekken van kinderen bij erfgoed en dat gaat tot op latere leeftijd door, waarbij het niet uitmaakt of mensen al generaties lang in Groningen wonen of net zijn gearriveerd. Wij verbinden vanuit het Centrum Groninger Taal & Cultuur en Erfgoedpartners deze mensen binnen een netwerk en bieden advies en ondersteuning aan. Daarbij benutten we de aanwezige deskundigheid die binnen dit netwerk aanwezig is en voegen we toe wat niet aanwezig is.

Omdat het belang van erfgoed voor de inrichting, de kwaliteit van de leefomgeving en de identiteit van de inwoners steeds belangrijker wordt, wil Erfgoedpartners in nauwe samenwerking met CGTC meedenken met gemeenten en toeristische ondernemers over de culturele biografie van de regio waarbij het landschap, de monumenten, materieel en immaterieel erfgoed in samenhang een plaats krijgen. Zo kunnen de organisaties een antwoord geven op de vraag van landschapsorganisaties en de provincie (ERL) om mee te denken over de inrichting en ontwikkeling van de provincie Groningen.

Missie

De gezamenlijke missie van Centrum Groninger Taal & Cultuur | Erfgoedpartners luidt als volgt:

Erfgoed vormt een levend(ig) deel van de Groningse samenleving. Musea, kerken, molens, borgen, orgels, maar ook taal, verhalen en gewoontes vormen het hart van de Groningse samenleving, toen, nu en later. Erfgoedpartners en Centrum Groninger Taal & Cultuur leveren hier een bijdrage aan door vraag en behoefte van het werkveld in al deze erfgoedonderwerpen centraal te stellen. Naast een ondersteunende en adviserende rol hebben we ook de rol van uitvoerder, als het veld daar om vraagt.

Jaarverslag 2024 CGTC

Algemeen

Centrum Groninger Taal & Cultuur (CGTC) is de provinciale steunorganisatie voor immaterieel erfgoed, met een publieke en een wetenschappelijke taak.

Jaarverslag uitgangspunten

Het Jaarverslag is opgedeeld in verschillende thema's:

- Bewaren en behouden
- Gebruiken en presenteren
- Kennis delen
- Visie ontwikkelen
- Samenleving betrekken

Bewaren en behouden

WoordWaark

Digitalisering biedt ongekende nieuwe mogelijkheden voor het gebruik van en onderzoek naar taal en ook naar streektaalen. *WoordWaark* is dé database van het Gronings in woord, beeld en geschrift. Dankzij de financiële bijdrage van een fonds werd het mogelijk om de functionaliteit van de website te verbeteren en meer inhoud toe te voegen.

WOORDWAARK

WoordWaark is in 2024 verder vernieuwd, waarbij inmiddels een tiental woordenboeken en honderden boeken zijn geïntegreerd en doorzoekbaar zijn via de corpusapplicatie. Door de opzet van de corpusapplicatie is deze inmiddels ook goed te gebruiken door onderzoekers. De vernieuwde versie van WoordWaark is beschikbaar via www.woordwaark.nl.

CULTUUR/GESCHIEDENIS

Per 1 mei 2024 is Mariska van der Velde PhD onderzoeker regionaal immaterieel erfgoed van het Nedersaksische taalgebied. Zij analyseert wat mensen in het Nedersaksische gebied als hun erfgoed beschouwen, wat dit betekent voor deze mensen, en wat dit zegt over ons bredere begrip van erfgoed. Doel van het project is om via de bestudering van erfgoed meer inzicht te krijgen in maatschappelijk relevante thema's als identiteit, macht en politiek.

Op het gebied van regionale muziek en identiteit heeft onderzoeker Maarten Zwiers een publicatie geschreven voor *Kunstzone: Tijdschrift voor kunst en cultuur in het onderwijs* en heeft hij met wetenschappers van de Radboud Universiteit en de Universiteit Utrecht een symposium georganiseerd over (regionale) muziekculturen in Nederland.

Samen met collega Jelte Olthof publiceerde Zwiers een artikel in *De Nederlandse Boekengids* over de rurale idylle in de Nederlandse politiek (hier beschikbaar: <https://www.nederlandseboekengids.com/20240621-jelte-olthof-maarten-zwiers/>).

Verder onderzoek naar de samenhang tussen de ecologie en leefbaarheid van het platteland in Noord-Nederland en de ontginningsgeschiedenis van de regio manifesteert zich in een aantal onderzoeksgroepen: het Environmental Humanities Network, Future-Fit Villages en Settler Colonialism, allemaal verbonden aan de RUG. De laatstgenoemde groep organiseerde in de zomer een workshop op het KNIR in Rome waar een (online) publicatie uit voort zal komen (te verschijnen in 2025), met onder andere een artikel over de historische modellen die ten grondslag lagen aan de ontginning van de Veenkoloniën.

Zwiers verzorgde de jaarlijkse Environmental History Lecture aan het RIAS in Middelburg, gebaseerd op zijn essay 'Swamp Manifesto: Manifestations of the Swamp' dat in september 2024 uitkwam. Het essay is hier beschikbaar: https://research.rug.nl/files/1109563295/Soapbox_The_Swamped_MZ.pdf. Dit stuk gaat onder meer in op de ecologische gevolgen en literaire verbeelding van de turfwinning in Noord-Nederland.

Verder komt de regionale geschiedenis en cultuur van het Noorden aan bod in het vak 'Race and Region in Dutch Culture' specifiek voor buitenlandse studenten aan de RUG.

Qua publiekseducatie waren Van der Velde en Zwiers betrokken bij verschillende festivals, waaronder Noorderzon, het Letteren Festival aan de RUG, Promising Crossroads in Assen en Voel het Veen in Valthoermond.

Tot slot deed Zwiers een aantal interviews over zijn onderzoek in *Dagblad van het Noorden* en het geschiedenisprogramma *Drenthe Toen* van RTV Drenthe.

Kennis delen

Het project *Van Old naar Jong* en *Stemmen van Grunnen* werd doorontwikkeld met als doel de kwaliteit van het Gronings in kaart te brengen door uitspraakinformatie te verzamelen. Wat is de kwaliteit van het Gronings en hoe is deze veranderd in de laatste decennia? Het Gronings kent vanouds, door zijn duidelijk van elkaar te onderscheiden dialectgebieden, veel variatie. De taal is echter in beweging en waarneming leert dat het Gronings van vroeger en nu niet meer hetzelfde zijn.

LIFELINES: VERANDERING IN GEBRUIK VAN HET GRONINGS

In 2024 is het tweede artikel op basis van de Lifelines-vragenlijst, waarmee we van tienduizenden noordelijke sprekers informatie hebben gekregen over hun streektaalgebruik, gepubliceerd bij de Journal of Language and Social Psychology. In dit artikel, ingediend bij het wetenschappelijke tijdschrift Linguistic Minorities in Europe Online, hebben we gekeken naar de factoren die een rol spelen bij het al dan niet doorgeven van de streektaal.. Het artikel is hier te lezen: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0261927X241287765>

VARIATIE EN VERANDERING VAN DE KWALITEIT VAN HET GRONINGS

Promovendus Raoul Buurke heeft in 2024 zijn proefschrift ingediend waarin hij variatie en verandering van het Nedersaksisch en Fries heeft onderzocht. Zijn proefschrift is hier beschikbaar: <https://research.rug.nl/en/publications/frisian-and-low-saxon-in-flux>.

Hedwig Sekeres werkte in 2024 verder aan het bestuderen van variatie en verandering in het Gronings en heeft ook een artikel geschreven waarin WoordWaark (zie boven) is geïntroduceerd. Dit artikel is hier beschikbaar: <https://aclanthology.org/2024.sigul-1.10.pdf>.

CURSUSSEN GRONINGER TAAL

In het voorjaar en najaar nodigt CGTC mensen uit zich op te geven voor de nieuwe taalcursussen Gronings. Met het motto 'Grunnegs leren veur elkenain!' biedt CGTC-cursussen Gronings spreken, Gronings schrijven en Communicatie in het Gronings aan. In 2024 vonden er verschillende cursussen Groninger taal plaats, zowel op verschillende locaties in Stad en provincie als online. De cursussen Groninger taal worden gegeven door docenten Groninger taal. Buiten de voor- en najaarscursussen Groninger taal werden er op aanvraag broescursussen gegeven, zoals in de Meertmoand Streektoalmoand op verschillende locaties of workshops op een aantal scholen.

15-01-2024 Cursus Gronings voor gevorderden 15 deelnemers

27-02-2024 Cursus Gronings 14 deelnemers (uitverkocht)

05-03-2024 Online-cursus Gronings 9 deelnemers; vervolg online cursus 5 deelnemers.

26-09-2024 Cursus Gronings 14 deelnemers (uitverkocht)

Broescursus

Broescursus op het Gomarus College in Groningen: drie keer voor een klas, aantal onbekend.

Digitale technieken voor minderheidstalen

Vanwege de relatief beperkte beschikbaarheid van geschreven data zijn er relatief weinig digitale technieken beschikbaar voor het Gronings. Afgelopen jaren is een programma ontwikkeld dat goed in staat is op basis van audio opnames te kwantificeren hoeveel twee uitspraken van elkaar verschillen, en hebben we de eerste stappen gemaakt om Groningse tekst te kunnen analyseren (door een zogenaamde *Part-of-Speech* analyse, waar woorden geclassificeerd worden op basis van hun woordsoort, zoals bijwerkwoorden, naamwoorden, etc.).

DIGITALE TECHNIKEN VOOR MINDERHEIDSTALEN

In 2024 is verder gewerkt aan de ontwikkeling van digitale technieken voor het Gronings, waarbij de focus lag op spraaktechnologie en automatische taalverwerking. Ondanks de beperkte beschikbaarheid van data, zijn er belangrijke stappen gezet in de uitbreiding van tekst-naar-spraakmodellen en spraakherkenningssystemen. Wietse de Vries promoveerde op 6 juni 2024 op zijn onderzoek naar taal- en spraaktechnologie voor minderheidstalen. Na zijn promotie is hij als postdoctoraal onderzoeker verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen, waar hij zich richt op verdere verbeteringen aan het tekst-naar-spraaksysteem voor talen met weinig data, zoals het Gronings.

Promovenda Reihaneh Amooie heeft haar onderzoek naar spraaktechnologie voor het Fries voortgezet. In hetzelfde kader is promovenda Yun Hao eind 2023 gestart. Haar werk richt zich op verbeterde automatische spraakherkenning en synthetische spraakmodellen, met als doel om zowel het Gronings als het Fries beter te ondersteunen in digitale omgevingen.

Met deze ontwikkelingen blijft het CGTC bijdragen aan de digitale toegankelijkheid en het behoud van het Gronings, door innovatieve taaltechnologieën te ontwikkelen en implementeren. Een verkregen subsidie van de Nedersaksische provincies en de Rijksoverheid zorgt ervoor dat het onderzoek naar spraaktechnologie verder versterkt wordt, en dat er spraaktechnologie ontwikkeld wordt voor alle Nedersaksische varianten, die elkaar naar verwachting zullen versterken.

BORDSPEL STREEKTAALSTRIJD

Het bordspel Streektaalstrijd, ontwikkeld door promovendi Raoul Buurke, Hedwig Sekeres en Lourens Visser in samenwerking met bijzonder hoogleraar Nedersaksische/Groningse taal en cultuur Martijn Wieling, heeft in 2024 aan populariteit gewonnen. In totaal is het spel in 2024 753 keer verkocht, wat wijst op een groeiende belangstelling voor streektaal op een speelse en toegankelijke manier.

Stemmen van Grunnen

Voor het project Stemmen van Grunnen, onderdeel van Woordwaark, wordt in de vorm van een quiz gegevens over de veranderende uitspraak van het Gronings verzameld. Resultaat van de Groningse variant van het project is een beter inzicht te krijgen in de veranderingen in het Gronings in de afgelopen 40 jaar. De quiz wordt veel gebruikt tijdens publieksevenementen.

STEMMEN VAN GRUNNEN

De server van Stemmen van Grunnen was verouderd, en omdat in 2024 nagenoeg geen mensen meer gebruik maakten van de app zijn de data opgeslagen ten behoeve van verder onderzoek en is de server afgesloten. Inmiddels wordt gewerkt aan een opvolger waarbij een dialect wordt herkend aan de hand van het uitspreken van een serie woorden in dialect.

Stuurgroep Nedersaksisch

Binnen het Nedersaksische taalgebied wordt afstemming gezocht met collega's binnen het Nedersaksische taalgebied. Het betreft het Huus van de Taol in Drenthe, de Stichting Stellingwerper Schrieversronte, de Oaverieselakademie en Erfgoedcentrum Achterhoek Liemers. Er is een gemeenschappelijke website www.nedersaksisch.com om de samenwerking binnen het Nedersaksische taalgebied te versterken. Daarnaast is samenwerking op het gebied van binnenschoolse educatie een belangrijk thema (Meertmoand, Wiesneus en Nacht van de poëzie).

Stuurgroep Nedersaksisch

In 2023 is de Stuurgroep Nedersaksisch zoals hierboven beschreven voortgezet. We zijn vier keer bij elkaar geweest en hebben gesproken over samenwerking op het gebied van de doorlopende leerlijn Nedersaksisch, educatie en streektaal en zorg.

Visie ontwikkelen

Steuninstellingen

Met regelmaat bezoekt CGTC de vergaderingen van de diverse steuninstellingen en neemt het daaraan actief deel. Waar mogelijk gaat zij de samenwerking aan met deze instellingen om gezamenlijke projecten te ontwikkelen. Via de directeur is CGTC vertegenwoordigd binnen de Gemeenschappelijke Ambitie, waarbij vooral het gezamenlijk onder de aandacht brengen van het belang van cultuur en erfgoed voorop staat en het Overleg Provinciale Erfgoedhuizen Nederland. Daarnaast zijn er samenwerkingsprojecten met NHL/Stenden, de Hanzehogeschool, het Alfacollege, Noordwoord en Levende Talen Nedersaksisch.

SAMENWERKINGEN

CGTC denkt mee met partijen in de provincie die aandacht willen geven aan de Groningse taal en hoe zij dit kunnen realiseren. Organisaties met wie CGTC daarover contact heeft zijn bijvoorbeeld Biblionet Groningen of Museum aan de A, Studium Generale of kleinere organisaties die activiteiten in hun regio of dorp willen organiseren. CGTC is daarnaast een samenwerkingspartner van Noordwoord en Grasnapolsky en het Emsländische Landschaft bij het project GRENSLAND, waarbij jonge schrijvers in een artist in residence setting de mogelijkheid krijgen nieuw werk te maken (deels) in de streektaal. Ook krijgt CGTC een podium tijdens het festival Dichters in de Prinsentuin 'Grunnegers in t gruin' waarbij dichters in de streektaal een plek hebben. Verder hebben de deelnemers aan het Platform Streektaal een plek om advies en steun van anderen te ontvangen, of te geven.

Gebruiken en presenteren

Onderwijs / Jeugd en jongeren

Samen met de consulent streektaal wordt een aanpak ontwikkeld om mensen op te leiden die lessen Gronings op de scholen kunnen verzorgen. Daarnaast is een Massive Open Online Course (MOOC) ontwikkeld, die mensen enthousiast kan maken om cursussen Gronings te volgen of om wetenschappelijk onderzoek te doen. Voor het primair onderwijs is het tijdschrift *Wiesneus* belangrijk, met daarbij een digitale omgeving waarin de teksten worden voorgelezen en liedjes worden gezongen.

MASSIVE OPEN ONLINE COURSE (MOOC)

In 2024 heeft het CGTC de laatste hand gelegd aan de ontwikkeling van de Massive Open Online Course (MOOC) Gronings. Dit jaar stonden de opnames, vormgeving en inhoudelijke uitwerking centraal. Er is hard gewerkt aan interactieve opdrachten, aantrekkelijke videofragmenten en een toegankelijke leeromgeving, zodat deelnemers op een laagdrempelige manier kennis kunnen maken met de Groningse taal en cultuur.

WIESNEUS

In 2024 vroegen 71 basisscholen voor 10.000 leerlingen in Groningen het kindertijdschrift *Wiesneus* aan. Het thema van 2024 was 'Gruin'. Scholen konden, door steun van de provincie Groningen, het magazine gratis ontvangen voor hun leerlingen. Leerlingen van Jenaplanschool In de Manne in Veendam, waren de gelukkigen. Zij ontvingen begin maart de eerste *Wiesneus*-exemplaren uit handen van Wethouder van Cultuur van de Gemeente Veendam, Ans Grimbergen en streektaalconsulent Fieke Gosselaar. De audiobestanden zijn te vinden in de speciale *Wiesneus*-playlist op de YouTube-pagina van CGTC.

In 2024 werden alle Wiesneusliedjes samengebracht in een album op Spotify en Apple-music. Handig voor leerkrachten die Gronings willen zingen in de klas. Of voor in de auto op weg naar een vakantieadres. Naast de ingezongen versies zijn er van de meeste liedjes ook instrumentale versies beschikbaar.

Communicatie

Voor Wiesneus-magazine en de presentatie zetten we een speciale Meertmoand Streektoalmoand campagne op. Daarnaast is de Meertmoandledder uitgegeven.

MOI MAGAZINE

MOI Magazine zet de Groninger taal en cultuur en de streek- en taalactiviteiten die het komend jaar plaats gaan vinden in de schijnwerpers. Met achtergrondverhalen, interviews, literaire bijdragen, aandacht voor streektaalmuziek en -cultuur in Groningen in de breedste zin. De eerste MOI-editie 2024/2025 verscheen op zaterdag 16 november, tijdens GRN festival in cultuurcentrum Kielzog in Hoogezand. Bezoekers konden een gratis exemplaar ophalen bij de stand van Centrum Groninger Taal & Cultuur op de streektaal- en informatiemarkt: GRN Loug. De eerste editie MOI Magazine verscheen in een oplage van 5000 exemplaren. Het magazine is verspreid naar streektaalorganisaties in Groningen verbonden aan het Platform Streektaal. Daarnaast is het magazine in de periode november/december meegestuurd met de Noordelijke magazines BLAD en Toal & Taiken. MOI Magazine was ook, zolang de voorraad strekte, gratis af te halen bij de Visit Groningen shop in Forum Groningen en in het Berlagehuis van Usquert, kantoor van CGTC.

Vormgeving: Tim Romkes, Studio RATATA. Drukwerk: Marne Veenstra.

Digitale versie MOI magazine is hier te vinden:

<https://cgtc.nl/moi-magazine-nieuw-tijdschrift-over-groninger-taal-en-cultuur-vanaf-nu-verkrijgbaar/>

VLOG EM MOR!

In het najaar van 2024 startten de voorbereidingen voor de tweede editie Vlog Em Mor!, de videowedstrijd in/voor het Gronings waar jongeren van 12 t/m 18 jaar aan mee kunnen doen. Het thema voor deze editie is: Bie ons thoes. Met deze wedstrijd willen we jongeren uitdagen om uit hun comfort zone te stappen en (meer) Gronings te spreken. In samenwerking met mediabedrijf Kweekvijver Noord werken we aan een op maat gemaakte sociale media- en advertisingcampagne, waarin we via jongerenplatforms als TikTok, Snapchat en Instagram de doelgroep willen bereiken. Daarnaast ontwikkelen we drukwerk (poster en flyer) die we verspreiden naar VO-scholen (docenten Nederlands), Mbo-opleidingen mediavormgeving (Noorderpoort en Alfa College) en jongerencentra in stad en provincie Groningen. Voor de beeldcampagne hebben we de winnaars van Vlog Em Mor! 2023 (de eerste editie) gevraagd om model te staan. De publiciteitscampagne richt zich ook op de Meertmoand Streektoalmoand 2025: in maart 2025 kunnen jongeren hun filmpje insturen. In april zal de bekendmaking van de winnaars zijn. In de jury zitten Grunnfluencer TikTok Tammo, RTV Noord directeur Nina Nomden en de winnaar eerste prijs van Vlog Em Mor! 2023. Vormgeving: Tim Romkes, Studio RATATA

DE PLATENKOFFER VAN EDE 2023 - 2024

Ede Staal is het boegbeeld van Groningen en is niet alleen nostalgie voor de ouderen onder ons. Het is ook inspiratie voor de jongere generatie! Om hen aan te spreken is er een digitale leskoffer over het leven en werk van Ede Staal ontwikkeld. Het project De Platenkoffer van Ede werd in 2018 ontwikkeld door Merel Thomése en Maschinka Bosman. Door corona is het project nooit echt gebruikt. Nu er een permanente tentoonstelling in Verhildersum is over Ede Staal kan dit project weer worden ingezet. Door middel van een doorontwikkelsubsidie vanuit CMK (Cultuureducatie met Kwaliteit) werkt Merel Thomése nu aan een versie die is aangepast op de tentoonstelling van Ede Staal. De vernieuwde versie van de platenkoffer van Ede is klaar en wordt sinds juni 2024 aangeboden op de erfgoededucatieprojectenwebsite van Erfgoedpartners.

SAMENWERKING NHL STENDEN

CGTC werkt samen met het Lectoraat Meertaligheid en Geletterdheid van de NHL Stenden aan het versterken van de streektaal in het onderwijs. Dit wordt gedaan door groepen pabostudenten te begeleiden bij opdrachten die vanuit CGTC worden verstrekt en via het traject van de leerlijn Nedersaksisch die in november 2023 is opgestart. Inzichten uit deze samenwerking krijgen een plek in het lesmateriaal dat CGTC aan scholen aanbiedt. In 2024 werkten twee groepen studenten aan een handreiking voor leerkrachten waarin wordt uitgelegd hoe het Gronings op een laagdrempelige manier ingezet kan worden in de context van een meertalige benadering. Van beide groepen hebben we een document ontvangen. In 2025 worden beide documenten samengevoegd en gebruikt als basis voor een whitepaper 'Streektaal in de Klas'.

PRENTENBOEK DANSMOES

Prentenboek Dansmoes werd geschreven door Harm de Jonge met illustraties van Astrid Mulder. In samenwerking met uitgeverij Hoogland & Van Klaveren is er een Gronings prentenboek gemaakt met een Nederlandse vertaling. Van beide versies in een oplage van 500 stuks. In samenwerking met Biblionet Groningen worden de boeken verspreid in de schoolbibliotheken van de provincie Groningen. De leesconsulenten zijn op 15 oktober 2024 geïnformeerd in aanwezigheid van schrijver Harm de Jonge, streektaalconsulent Fieke Gosselaar en educatiespecialist Kim van Steenwijk. CGTC heeft een lesbrieft ontwikkeld passend bij het boek, waarbij meertaligheid centraal staat. Ook is er een audiobestand te beluisteren via ons YouTube-kanaal, ingelezen door de schrijver. 99 schoolbibliotheken hebben het boek ontvangen en kunnen de leesconsulenten aan de slag met de lesbrieft, het boek en het audiobestand. Bovendien kreeg Dansmoes/Dansmuis in het Dagblad van het Noorden door kinderboekenrecensent Jaap Friso 4 sterren. Ook lazen de burgemeesters in Groningen voor uit het prentenboek als openingshandeling van Oktober Kindermaand 2024.

Communicatie

De publiciteit voor het prentenboek Dansmoes is, evenals alle andere activiteiten en initiatieven van CGTC, meegenomen in de algemene communicatieplanning van CGTC. Naast het inzetten van de sociale media kanalen, eigen media als de nieuwsbrieft (Erfgoedloper) en het magazine (Erfgoednieuws) is extra ingezet op bestaande, actuele activiteiten als Oktober Kindermaand en samenwerkende initiatieven zoals die met Biblionet

(voorleessessie voor leesconsulenten). Deze momenten zijn ingezet om meer publiciteit voor het boek te krijgen, onder andere in de regionale media als Dagblad van het Noorden en RTV Noord. Daarnaast heeft het boek na publicatie nog meerdere malen redactionele aandacht gehad in MOI magazine, het nieuwe jaarmagazine over de Groninger Taal en cultuur gepresenteerd in november 2024, Dagblad van het Noorden en in andere (regionale en literaire) media en op schrijversplatformen.

LINKEN

Dansmoes voorleessessie Harm de Jonge voor leesconsulenten Biblionet | CGTC

Start Oktober Kindermaand: Burgemeesters lezen voor uit Gronings prentenboek Dansmoes | CGTC

INTERVIEW n Poar vraogen veur Harm de Jonge en Astrid Mulder | CGTC

PUBLIEKSACTIVITEITEN

In 2024 organiseerde CGTC verschillende publieksactiviteiten op het gebied van de Groninger taal en cultuur en in samenwerking met culturele organisaties en erfgoedinstellingen in het veld. Ondersteuning vond plaats door facilitair en productioneel bij te dragen aan activiteiten, en in de vorm van publiciteit en communicatie. CGTC informeert haar achterban en geïnteresseerden het hele jaar door via verschillende communicatiekanalen. Via de eigen digitale nieuwsbrief Erfgoedloper en het magazine Erfgoednieuws, via de publiekswebsite www.cgtc.nl, via de sociale media (Instagram, Facebook, X/Twitter, YouTube en LinkedIn) en via de media-achterban: (online) kranten, uitgaans-/activiteitenwebsites in Groningen en regionale radio- en televisiekanalen. Daarnaast worden per activiteit extra (nieuwe, online) publiciteitsacties ontwikkeld en uitgezet om gericht bepaalde doelgroepen te bereiken.

Waar mogelijk en gewenst zet CGTC gezamenlijke publiciteitscampagnes en -acties uit, bijvoorbeeld bij activiteiten die zij organiseert met andere organisaties (bijvoorbeeld bij GRN festival, Grunnegers in t Gruin - onderdeel festival Dichters in de Prinsentuin – en het Grensland in samenwerking met NOORDWOORD en Grasnepolsky).

Samenleving betrekken

Platformbijeenkomsten

Hert platform streektaal is belangrijk om de wensen van de achterban te onderzoeken. Ook in 2024 streven we ernaar om de wereld van streektaal te verbinden met andere literaire organisaties en festivals zoals met NOORDWOORD, Dichters in de Prinsentuin of bijeenkomsten voor studenten. Op deze manier wordt eveneens gepoogd meer volwassenen en jongeren op een laagdrempelige manier kennis te laten maken met de Groninger taal en cultuur.

MEERTMOAND STREEKTAALMOAND

In kader van de Meertmoand Streektaalmoand kwam de gemeenteraad van Het Hogeland op 1 maart in het Berlagehuis voor informatie over de initiatieven van Centrum Groninger Taal & Cultuur.

Op 17 maart was er een literaire middag in Podium Nicolaaskerk te Kloosterburen. Streektaalconsulent Fieke Gosselaar heeft de makers van het Winterboek gekoppeld aan dit podium om een Grunneger verhalenmiddag mogelijk te maken.

30 maart HISTER oavend, spezioale meertmoand editie: in het kader van de meertmoand organiseerde CGTC in samenwerking met HISTER een mooie avond.

STREEKTAALROUTE GRUNNEGER TOALROUTE WILDERVANKSTERDALLen

Op 25 januari 2024 is de Jan J Boer taalroute en bijbehorende film gepresenteerd in de Veenkade te Veendam. Streektaalconsulent Henk Scholte verleende aan de film zijn medewerking als *voice-over*. De film wordt veelal vertoond in bejaardenhuizen. Ook maakte Stichting t Grunneger Bouk een boek met werk van Jan J Boer als begunstegersbouk 2024, dat eind 2024 werd gepresenteerd.

GRN FESTIVAL

Op 16 november 2024 vond het GRN festival plaats, dat werd georganiseerd in samenwerking met theater t Kielzog Hoogezand, Stichting Historisch Midden-Groningen en de Bibliotheek Midden-Groningen. Op deze vierde editie van het festival kwamen zo'n 1800 bezoekers af. CGTC zorgde voor de deelnemers van de Taalmarkt, de deelnemers van de Levende Bibliotheek Proatjederij en bood podium aan onder meer nieuw talent Jonkje met de Pet (Marthijs Veldthuis, die vorig jaar de publieksprijs won bij het Laidjesfestival). Zo hopen we hem te motiveren om door te gaan met het Gronings.

Steernvanger was de afsluiter van de dag. Ook was er de prijsuitreiking van de Pervinzioale Schriefwedstried, Olaf Vos organiseerde de Grunneger Pubquiz en Stichting Jan J Boer draaide zijn film.

Kielzog programmeerde zijn deel in de theaterzalen. De Haide Bliksem award was dit jaar voor Marlene Bakker. De bibliotheek organiseerde kinderactiviteiten en Stichting Historisch Midden-Groningen organiseerde naast deelnemers aan de markt ook lezingen over de regionale geschiedenis.

GRENSLAND

Centrum Groninger Taal & Cultuur was betrokken bij de tweede editie van Grensland. Hierin werd samengewerkt met Grasnapolsky en Noordwoord en Ostfriesische Landschaft en Emsländische Landschaft, vier Nederlandse en twee Duitse deelnemers waarmee wij samen een week lang in residentie waren om een spoken word-voorstelling te maken, workshops te volgen (onder andere door Fieke Gosselaar en Gesche Gloystein, Marlene Bakker, Stichting 't Grunneger Bouk en regisseur Theo de Groot).

Dit jaar werden uit de aanmeldingen Mire Buthmann (D), Micha Ebeling (D), Richard Nobbe (NL), Hannan van Rooij (NL), Vlinder Verouden (NL) en Jorine Witte (NL) geselecteerd.

Zij speelden eveneens op het festival Dichters in de Prinsentuin op 13 juli 2024 en op 2 oktober 2024 in de Höltungsmühle in Meppen.

Een van de deelnemers, Richard Nobbe, heeft door het project zijn taal kunnen verrijken en hij debuteerde met zijn dichtbundel *Waar iemand woont*, een mix van het Gronings, Nederlands, Engels en Duits, en hij kreeg 5 sterren in een recensie van het Dagblad van het Noorden. Ook Vlinder Verouden heeft haar deels Nederlands/Sallandse tekst gepubliceerd in het literair tijdschrift Hollands Maandblad.

Communicatie

Voor het project Het Grensland is een gezamenlijke publiciteitscampagne opgezet. In de communicatie naar buiten toe hebben Grasnapolsky, NOORDWOORD en Centrum Groninger Taal & Cultuur hun krachten gebundeld. Ook de Duitse partijen Ostfriesische en Emsländische Landschaft werden als partners meegenomen in de publiciteit en hiermee werd regionale en landelijke media aandacht verkregen. In Duitsland is door de media in het Nedersaksische taalgebied eveneens aandacht besteed aan Het Grensland als grensoverschrijdend taalproject. Pers- en nieuwsberichten werden op afgestemde momenten gedeeld via de eigen kanalen (informerende achterban, nieuwsbrieven en eigen magazines als Erfgoednieuws). Ook op de sociale media kanalen waren alle samenwerkende partijen actief met het delen van berichten over Het Grensland, in de aanloop naar het event, tijdens en na de performance op Festival Grasnapolsky. Grasnapolsky heeft de activiteit ingepland in hun gehele sociale mediacampagne voor het festivalprogramma, CGTC en NOORDWOORD deelden frequenter en passend binnen de eigen sociale mediastructuur.

GRUNNEGER OAVEND IN SAMENWERKING MET HISTER

Op zaterdagavond 30 maart organiseerde HISTER in samenwerking met Centrum Groninger Taal & Cultuur de *Komt Goud met HISTER show – Speciale editie*, in het Der Aa-Theater in Groningen. Als afsluiter van de Meertmoand Streektoalmoand had de show deze keer als thema de Grunneger taal. Veelzijdig

streektaalzanger en muzikant Bert Hadders trad op, en HISTER gaf een optreden met nummers van de band Benjamin B en ze speelden eigen liedjes. De Komt Goud met HISTER show was een *Grunneger oavend* met (streektaal)muziek, een flitskwis en *biezondere gasten aan toavel*. Aan tafel praatten Merel Weijer (bassist en zangeres van HISTER) en streektaalconsulent Fieke Gosselaar met verschillende gasten en taalexperts over het Gronings, en over nieuwe streektaalprojecten.

LEDDE

In de meertmoand besteedde CGTC extra aandacht aan de verschillende streektaalactiviteiten: op www.cgtc.nl, via de sociale media kanalen (Instagram, Twitter, Facebook, LinkedIn), op www.nedersaksisch.com en via de speciale digitale 'Meertmoand-Streektoalmoand-ledder'. In deze speciale uitgaansladder hebben we een keur aan activiteiten uitgelicht rond het Gronings, die plaatsvinden in de maand maart. De Meertmoand Streektoalmoand-ledder 2024 is hier te downloaden: https://cgtc.nl/wp-content/uploads/2024/02/Meertmoand-Streektoalmoand-Ledder_GRN.pdf

DICHTERS IN DE PRINSENTUIN

13 juli 2024

Twee blokken van 45 minuten, Martinikerkhof, Groningen. In het eerste blok traden op: Fieke Gosselaar, die werk voordroeg van Simon van Wattum, Hanne Wilzing en Jan Henk de Groot. In het tweede blok traden op: Ingeborg Nienhuis, Egbert Hovenkamp II (Drenthe) en Die Tudelband (Hamburg, Plattduuts).

Communicatie

Grunnegers in t Gruin is een programmaonderdeel van dichtersfestival Dichters in de Prinsentuin van NOORDWOORD. Publiciteit voor dit onderdeel is meegegaan in de algehele publiciteitscampagne en vormgeving van NOORDWOORD. CGTC werkte hierin waar mogelijk samen met NOORDWOORD en heeft de activiteit ook meegenomen in de eigen communicatieplanning en de inzet van mixed media als sociale media, persberichten, inzet van de eigen nieuwsbrief en erfgoedmagazine en benadering van de regionale en lokale media.

PERVINZIOALE SCHRIEFWEDSTRIED

In september kunnen mensen hun verhalen en gedichten insturen. Het thema in 2024 was *vrijhaid*. In oktober beoordeelde de jury de ingestuurde verhalen/gedichten. Op 16 november was de prijsuitreiking in theater t Kielzog te Hoogezand tijdens het GRN festival. Er zijn twee workshops georganiseerd. Op 11 juli volgden twaalf deelnemers de schriefworkshop van Fieke Gosselaar in het Berlagehuis en op 5 september volgden elf deelnemers deze workshop in bibliotheek Midden-Groningen te Hoogezand. Er waren ruim 70 inzendingen voor de wedstrijd. De jury bestond uit Fré Schreiber, Merel Weijer en Hedwig Sekeres. De bedoeling is ook in 2025 deze wedstrijd te organiseren.

Communicatie

De 25ste editie Pervinzioale Schriefwedstried is een initiatief van CGTC in samenwerking met stichting t Grunneger Bouk. De communicatie voor deze activiteit is in zijn geheel opgezet en uitgevoerd door CGTC. Naast de oproep voor deelname aan de wedstrijd zijn er in de aanloop naar de bekendmaking winnaars/prijsuitreiking, binnen de communicatieplanning van CGTC, meerdere publiciteitsacties uitgezet om de activiteit bekend te maken onder een breed publiek dat geïnteresseerd is in het Gronings (doelgroep 18 – 99 jaar). Acties zijn onder meer uitgezet via de digitale kanalen (sociale media, nieuwsbrieven) als naar de (traditionele) lokale en regionale media. Daarnaast is er een publicatie geweest in Toal & Taiken, het literaire magazine van t Grunneger Bouk dat wordt verstuurd naar zo'n 1400 abonnees. Vormgeving: Tim Romkes, Studio RATATA.

De prijsuitreiking van de Pervinzioale Schriefwedstried vond plaats tijdens GRN festival op 16 november 2024. De activiteit is daarom ook meegenomen in de publiciteit en vormgeving van dit festival, uitgevoerd in samenwerking met theater- en cultuurcentrum Kielzog.

THEATER PANNENKOEK

Het CGTC heeft Theater Pannenkoek benaderd om een jeugdvoorstelling te maken. In 2024 is dit verder opgepakt en zijn zij gesteund bij subsidieaanvragen. Het doel is om de jeugd (en ouders, grootouders en docenten) in contact brengen met de streektaal.

SAMENWERKINGEN MET TIJDSCHRIFTEN

Het CGTC heeft samenwerkingen met twee literaire tijdschriften. Hieronder een overzicht van deze samenwerkingen.

Dichtbundel Daiper as tied

Speciaal voor de bezoeker van festival GRN stelde het CGTC samen met online literair platform Oader een gedichtenbundel met 23 Groninger verhalen en gedichten samen: 'Daiper as tied'. In de bundel is nieuw werk te lezen van 18 schrijvers die al jaren of nog maar net in de Groninger taal schrijven. Bezoekers van GRN konden bij de stand van CGTC op de Toalmaat een gratis exemplaar van de bundel krijgen.

Ansichtkaarten

Ook in samenwerking met Gronings Literair Tijdschrift Oader zijn Ansichtkaarten ontwikkeld met gedichten en songteksten met een QR-code. Het betreft 500 Ansichtkaarten.

Samenwerking met Literair Tijdschrift Roet

Roet valt onder het Huus van de Drentse Toal. Het gebied hiervan is verbreed naar het gehele Nedersaksische taalgebied. Het CGTC ondersteunt door te zorgen voor kopij van Groningse auteurs en het controleren van de spelling.

Samenwerking met Toal en Taiken

Centrum Groninger Taal en Cultuur levert informatie aan over activiteiten en wetenschappelijk onderzoek op het gebied van Groninger taal en cultuur.

STREEKTAALACTIVITEITEN IN DE PUBLICITEIT

In 2024 organiseerde CGTC verschillende publieksactiviteiten op het gebied van de Groninger taal en cultuur en in samenwerking met culturele organisaties en erfgoedinstellingen in het veld. Ondersteuning vond plaats door facilitair en productioneel bij te dragen aan activiteiten, en in de vorm van publiciteit en communicatie. CGTC informeert haar achterban en geïnteresseerden het hele jaar door via verschillende communicatiekanalen. Via de eigen digitale nieuwsbrief Erfgoedloper en het magazine Erfgoednieuws, via de publieksweg www.cgtc.nl, via de sociale media (Instagram, Facebook, X/Twitter, YouTube en LinkedIn) en via de media-achterban: (online) kranten, uitgaans-/activiteitenwebsites in Groningen en regionale radio- en televisiekanalen. Daarnaast worden per activiteit extra (nieuwe, online) publiciteitsacties ontwikkeld en uitgezet om gericht bepaalde doelgroepen te bereiken.

GRN Festival 2024

Jaarverslag 2024 Erfgoedpartners

Erfgoedpartners is de steuninstelling voor materieel erfgoed in de provincie Groningen, met oog voor zowel de behoeften van iedere sector (musea, molens, borgen, orgels, archeologie en publiek) als voor het erfgoed in het algemeen. Accenten liggen op bewaren en behouden, het delen van kennis, het ontwikkelen van visie, het gebruiken en presenteren en het betrekken van de samenleving, waarbij digitalisering steeds belangrijker wordt.

We hanteren de volgende thema's:

Bewaren en behouden

Kennis delen

Visie ontwikkelen

Gebruiken en presenteren

Samenleving betrekken

Als extra thema wordt het Steunpunt Digitalisering genoemd, waarvoor de provincie en OCW afgelopen beleidsperiode extra middelen hebben gereserveerd. Hiermee wordt een digitaliseringscoach aangesteld voor 10 uur per week die erfgoedinstellingen adviseert en contact houdt met het landelijk netwerk. Als provinciaal steunpunt in een landelijk netwerk ziet Erfgoedpartners het als haar taak om de digitale infrastructuur te realiseren waardoor erfgoedinstellingen in staat zijn elkaar en het publiek te bereiken. Hiervoor wordt samengewerkt met de Groninger Archieven, de Universiteitsbibliotheek en het Centrum voor Groninger Taal en Cultuur. De erfenis van de Verhalen van Groningen zal binnen deze structuur een plaats krijgen. Bijzonder is de samenwerking met Data Space Groningen, het netwerk van provincie, gemeenten en waterschappen. Erfgoedpartners heeft zich bij dit netwerk aangesloten en vanaf 2025 is het Steunpunt Digitalisering omgezet in Data Ruimte Erfgoed Groningen, waarbij gebruik gemaakt wordt van de kennis van Data Space Groningen. De kennisbijeenkomsten van dit knooppunt op het gebied van digitale ontwikkelingen staan ook open voor medewerkers van erfgoedinstellingen en vice versa zodat hier een mooi sector-overstijgend kennisnetwerk ontstaat.

Digitalisering, publieksbereik en marketing kunnen elkaar versterken. Vanuit de visie "één keer invoeren, overal zichtbaar" investeert Erfgoedpartners in praktische toepassingen voor de erfgoedwereld. Dit sluit aan bij het project Innovatie Musea van de provincie.

Binnen de provincie zijn er meerdere projecten geïnitieerd om de slagkracht van musea te versterken. Hierdoor krijgen musea een flinke duw in de rug, waarbij het belangrijk is dat alle spelers in dezelfde richting duwen en elkaar gedoseerd versterken. Erfgoedpartners zoekt verbinding en afstemming met al deze initiatieven, zodat meerwaarde ontstaat. Het project Innovatie Musea is bij Erfgoedpartners ondergebracht, maar wordt inhoudelijk vorm gegeven door 19 musea. Daarom wordt het project inhoudelijk niet in dit Jaarverslag uitgewerkt, maar krijgt het wel een plaats in de Begroting. Vanzelfsprekend zijn er intensieve banden tussen de musea en Erfgoedpartners.

Vanuit het landelijke cultuurbeleid is er veel aandacht voor de ondersteuning van vrijwilligers en voor participatie van de samenleving, ook in relatie tot het Verdrag van Faro. Het Fonds voor Cultuurparticipatie heeft aan de samenwerkende erfgoedhuizen een subsidie verleend om organisaties met vrijwilligers te ondersteunen. Erfgoedpartners en CGTC participeren daarom in www.erfgoedvrijwilliger.nl, een website die niet alleen helpt bij het zoeken van vrijwilligers

maar die ook steeds meer inhoudelijke informatie en (digitale) cursussen zal bevatten. Het Overleg van Erfgoedhuizen OPEN werkt aan een onderzoeksopzet voor elke provincie naar de inzet van vrijwilligers. Erfgoedpartners voert deze 0-meting met deze landelijke organisatie in 2023 uit.

Toelichting thema's

Bewaren en Behouden

Goed collectiebeleid en goed onderhoud liggen aan de basis om erfgoed voor latere generaties te bewaren. Het is belangrijk dat een museum weet welke collecties hij heeft en in welke staat zij verkeren. Daarom adviseren onze consultants over het toepassen van MUSIP voor goed collectiebeleid en beheer, het registreren van collecties, verzamel- en selectiebeleid, depotbeheer en veiligheidszorg. Hier is een relatie met het thema 'Kennis delen' en 'Digitalisering'.

Wat betreft monumenten, molens, borgen, groen erfgoed en begraafplaatsen wordt ingezet op delen van expertise en het samenbrengen van belangrijke spelers binnen het netwerk.

Hier is een relatie met het thema 'Kennis delen'. In 2023 wordt samen met de Provincie en de Rijksdienst Cultureel Erfgoed een project uitgevoerd rondom de biotoop van borgen in relatie tot veranderingen in het landschap (energietransitie).

Voor de molens van stichtingen beheerd door vrijwilligers heeft Erfgoedpartners een bijzondere financieringsregeling gerealiseerd met het JB Scholtenfonds. Voor 40 molens wordt de helft van de cofinanciering van de BRIM gerealiseerd. Jaarlijks betreft dit 133.000 euro. Medewerkers van Erfgoedpartners verzorgen de uitvoering. De financiering loopt via de boeken van het Groninger Molenhuis. De inspectie van de roeden van de molens vraagt extra aandacht. Dit gebeurt samen met De Hollandsche Molen.

MOLENROEDEPROJECT

Roeden vormen de basis van het wiekenkruis van een traditionele windmolen waarvan er ruim 90 in de provincie Groningen te vinden zijn, tegenwoordig bij vrijwel alle molens uitgevoerd in staal. Naar aanleiding van een aantal roedebreuken heeft Erfgoedpartners in samenwerking met De Hollandsche Molen en de moleneigenaren een inventarisatie gemaakt naar de staat van stalen molenroeden van molens in de provincie Groningen. De uitkomst was dat naar verwachting ruim de helft van de gelaste stalen roeden vervangen moet worden binnen een periode van nu tot 10 jaar. We hebben de resultaten gepresenteerd en besproken met het Platform Moleneigenaren en met de provincie Groningen. De provincie verwacht de extra kosten die hiermee gemoeid zijn te kunnen dekken vanuit de beschikbare subsidie. Uit de inventarisatie kwam ook dat onderhoud aan stalen roeden nog beter kan. Daarom zijn we begonnen met moleneigenaren, De Hollandsche Molen en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en andere betrokkenen om een handleiding voor moleneigenaren te maken vanuit het uitgangspunt van goed opdrachtgeverschap. Medio 2025 zal deze handleiding klaar zijn.

NOORDERGRAF

Het consortium Noordergraf bestaat uit de landschapsbeheren van Drenthe, Friesland en Groningen, de Rijksuniversiteit Groningen en Erfgoedpartners. In 2024 is gewerkt aan een gemeenschappelijke aanvraag bij het Fonds Cultuurparticipatie. Vanwege uitputting van deze regeling is de aanvraag niet in behandeling genomen. Afgesproken is om het projectplan verder aan te scherpen, om het in 2025 alsnog in te dienen.

De cursus *Begraven met beleid*, die stond gepland voor 4 en 5 april, is geannuleerd vanwege te weinig deelnemers. De cursus wordt op een later moment weer aangeboden.

Kennis delen

Erfgoedpartners werkt vanuit de filosofie dat je zo goed mogelijk gebruik moet maken van expertise die binnen het netwerk aanwezig is. Daarom worden provinciale netwerken zoals platforms in stand gehouden, waarbij kennis delen en afstemming centraal staan. Daarnaast zetten we deze overleggen in voor deskundigheidsbevordering. Er zijn platforms voor directeurs, collectie, educatie, moleneigenaren, erfgoed en publiek, borgen, orgels.

De landelijke netwerken functioneren ook als een vorm van deskundigheidsbevordering. Dit heeft niet alleen een positieve uitwerking op het provinciale beleid, maar ook op het nationale beleid dat zo vanuit de provincies wordt gevoed. Daarnaast is er uitwisseling van vakkennis op het gebied van educatie, monumenten, molens, musea, ondersteunen vrijwilligers en digitalisering. Van essentieel belang is dat binnen deze landelijke netwerken instrumenten worden ontwikkeld waarmee kleine organisaties met vrijwilligers en/of betaalde krachten geholpen worden. Dit loopt van een handreiking van de WBTR tot het brandschadewiel of een toolkit voor digitalisering. De website van Erfgoedpartners biedt veel verwijzingen.

Een bijzondere vorm van kennis delen vindt plaats via activiteiten voor het publiek, zoals het Groninger Molenweekend of Oktober Kindermaand. Dit is niet alleen waardevol voor mensen die in Groningen wonen en recreëren, maar ook voor het bewaren van erfgoed. Onbekend maakt immers onbemind.

GRONINGER WIND

Op 10 oktober 2024 vond de tweede editie van Groninger Wind plaats in de CazemierBoerderij in Tolbert en de Nieberter molen in Niebert. Dit evenement, georganiseerd door de Groninger afdeling van het Gilde van Molenaars, de Molenwerkgroep Oost-Groningen en Erfgoedpartners, richtte zich wederom op de betekenis en toekomst van molens in de regio in aanwezigheid van zo'n 50 moleneigenaren, molenaars, erfgoedliefhebbers en andere geïnteresseerden. In het ochtendprogramma waren enkele plenaire lezingen terwijl in het middagprogramma in kleinere groepjes over diverse onderwerpen van gedachten werd gewisseld. Een nuttige dag die ook in 2025 een vervolg zal krijgen! Aantal deelnemers: 49.

PLATFORM BORGEN

In Groningen staan 16 borgen. Ooit waren dat er 200. Een aantal borgen doet dienst als museum, in andere borgen zitten horecagelegenheden en weer andere borgen worden bewoond. Voor Platform Borgen worden vertegenwoordigers van de 16 Groninger borgen uitgenodigd. Tijdens het platformoverleg worden onder andere mogelijkheden tot samenwerking besproken en komen ook steeds meer (beleids)inhoudelijke onderwerpen aan bod.

In 2024 kwam het Platform Borgen een keer digitaal en een keer fysiek bij elkaar, namelijk op 9 juli in het Berlagehuis. Hieraan deden 15 personen mee. De fysieke bijeenkomst was een speciale bijeenkomst met de Provincie Groningen. De aanwezige beleidsmedewerkers gaven een korte presentatie over hun werkterrein en de daar geldende subsidieregelingen. Aan de hand van praktijkvoorbeelden en knelpunten die de borgen ervaren werd verder gediscussieerd over mogelijke verbeteringen. Zo kwam de spagaat aan de orde die de museale borgen ervaren tussen het beoordeeld worden op de ontvangen cultuursubsidie voor de exploitatie terwijl zij daar bovenop ook verantwoordelijk zijn voor het tijdrovende genereren van gelden voor het onderhoud van borg en landgoed.

PLATFORM ARCHEOLOGIE EN PUBLIEK

Het platform Archeologie en publiek is bedoeld voor beheerders van archeologische collecties, archeologische informatiepunten en archeologen. Het doel van het platform is om ervaringen en kennis te delen en publieksactiviteiten op elkaar af te stemmen.

In 2024 kwam het Platform twee keer op locatie bijeen, namelijk op 11 juli in het Noordelijk Archeologisch Depot in Nuis en op 3 oktober in de gemeente Groningen. Op 11 juli waren acht personen aanwezig en op 3 oktober 10 personen. Naast de vaste signaleringsronde kwamen onder andere aan de orde: de evaluatie (2024) en voorbereiding van de publiekslezingen 2025, de tweejaarlijkse Noord-Nederlandse Archeologiedag, digitalisering van bestaande archeologieroutes, onderzoek Jongerenparticipatie in archeologie/erfgoed door Past Forward. Een kleine delegatie van het platform begon met het onderzoeken van mogelijkheden voor de digitalisering van archeologieroutes met onder andere het Routebureau en Marketing Midden-Groningen/Woolfmaps.

PLATFORM EDUCATIE

Op 1 juli 2024 organiseerden we een platform educatie dat in het teken stond van de Groninger Onderwijs canon die in ontwikkeling is. Inger van Til gaf uitleg over de vensters die zijn gekozen en hoe het proces van ontwikkeling verloopt. Docent Koos Sikkema vertelde waarom een platform als een onderwijs canon van belang is voor het onderwijs, zowel po en vo, en hoe leerlingen uit het vo het beste te motiveren zijn tijdens een bezoek aan een erfgoedinstelling. Aantal deelnemers: 16.

LANDELIJK VAKOVERLEG ERFGOEDEDUCATIE

Sinds januari 2024 participeren we in het landelijk vakoverleg erfgoededucatie. Hier komen de educatiemedewerkers van de verschillende erfgoedhuizen samen. We wisselen ervaringen uit met elkaar en we worden geïnformeerd over belangrijke landelijke ontwikkelingen op het gebied van erfgoed door LKCA, KIEN en Fonds voor Cultuurparticipatie. We komen zes keer per jaar bij elkaar, waarvan twee keer live. Informatie uit deze overleggen zetten we door naar onze aangesloten instellingen.

CURSUS ERFGOEDDOCENT

In januari 2024 startte er een nieuwe cursus Erfgoeddocent met acht cursisten. Tijdens deze cursus leren de deelnemers het erfgoededucatieveld beter kennen. Eerst leren deelnemers wat het begrip erfgoed inhoudt, welke soorten erfgoed er zijn en waarom er voortdurend discussies plaatsvinden over wat wel erfgoed is en wat niet. Vervolgens gaan deelnemers zelf aan de slag. Ze analyseren een bestaand erfgoedpakket en maken samen met anderen een ontwerp voor een nieuw pakket. Wat ze leren tijdens de verschillende bijeenkomsten verwerken ze in een creatief concept voor een erfgoededucatieproject. De zes bijeenkomsten vonden plaats op verschillende locaties in Groningen en Drenthe. In oktober 2024 ontvingen de cursisten hun certificaat.

Erfgoeddocenten zijn werkzaam op scholen en bij erfgoedinstellingen maar regelmatig ook als zzp'er. Ze worden vaak ingeschakeld als intermediair tussen school en erfgoedinstellingen. Ze ontwikkelen samen met scholen en erfgoedinstellingen nieuw educatief aanbod dat is gekoppeld aan de kerndoelen en aan thema's die regelmatig op scholen behandeld worden.

TRAINING VTS

Voor Het Groninger Landschap verzorgden we op 25 april een training *Visual Thinking Strategies*. Dit is een methodiek om met bezoekers in gesprek te gaan over een schilderij of object waarbij de gespreksleider gebruik maakt van slecht drie vragen: wat gebeurt er in deze afbeelding/beeld. Waaraan zie je dat? Wat kunnen we nog meer ontdekken? Deze aanpak laat bezoekers bewuster kijken, maakt ze meer alert en stimuleert het vinden van verbanden en het vinden van argumenten om ideeën over wat men ziet te onderbouwen. VTS is een groepsproces waarbij de leden van de groep samen betekenis geven aan een afbeelding of object waarbij naar elkaar luisteren en reageren op elkaars reacties leidt tot verdiepende ervaring.

Aantal deelnemers: 15.

CURSUS MOLENGIDS

Molengidsen spelen een belangrijke rol bij het betrekken van een dorpsgemeenschap bij een molen. Ze beschikken over basiskennis van molens, kunnen bezoekers veilig rondleiden en organiseren in samenwerking met de molenaar activiteiten in en rondom de molen. Er zijn in het winterseizoen 2023/2024 zes bijeenkomsten geweest in verschillende molens in de provincie Groningen. De cursus behandelt zes onderwerpen: geschiedenis, veiligheid en

techniek in de molen, kinderen ontvangen, rondleiden, PR en communicatie met betrekking tot activiteiten. Wat de deelnemers leren tijdens de cursus verwerken ze in een concept van een activiteit door middel van een activiteitenplan en een communicatieplan. Wat ze maken kunnen ze later uitvoeren. De cursus leidt mensen op voor een publieksfunctie bij een molen: het delen van kennis over de molen op een aantrekkelijke manier!	

Publieksactiviteiten

Archeologielezingen 2024

Dit jaar organiseerden we in samenwerking met het platform Archeologie en Publiek drie lezingen. In samenwerking met Biblionet Groningen werden de lezingen gestreamd en daarna door ons ondertiteld en beschikbaar gesteld via onze website. In totaal werden de lezingen in Ezinge, Oudeschans en Delfzijl terplekke bijgewoond door 198 personen, via de streaming/on demand Biblionet door 611 mensen en on demand via Erfgoedpartners (oktober 2024) door 386 personen.

25 januari 2024

Onderzoek wierden bij Bedum en Westerwijtwerd
Sierd Jan Tuinstra, senior KNA Archeoloog
EZINGE, Museum Wierdenland

7 februari 2024

Leven in een verdrinkend land: de prehistorie van Doggerland in kaart
Pir Hoebe, Promovendus Rijksuniversiteit Groningen
DELFIJL, MuzeeAquarium

21 maart 2024

De verwoestende inbraak van de Dollard
Dr. Egge Knol, bioloog-archeoloog (1994 tot 2024 conservator Groninger cultuurhistorie Groninger Museum
OUDESCHANS Garnizoenskerk Oudeschans

Alle archeologielezingen zijn te vinden op het YouTube-kanaal van Erfgoedpartners. De video's zijn ondertiteld..
archeolezingen <https://www.youtube.com/playlist?list=PLq7dKUUpDAwnKy9NZ0v8Gb-Hwb6nzoZ7fg>

Oktober Kindermaand 2024

Elk jaar organiseert Erfgoedpartners in samenwerking met K&C Drenthe Oktober Kindermaand. Omdat in 2024 de bibliotheken ook meededen aan Oktober Kindermaand met de activiteiten voor Kinderboekenweek, hadden we extra veel aanmeldingen en activiteiten.

Er deden uiteindelijk 25 instellingen/locaties mee en 9 verschillende bibliotheken. Er zijn 73 verschillende activiteiten georganiseerd. In 2024 deden in ieder geval 952 kinderen mee. Dit aantal is gebaseerd op 8 ingeleverde evaluatieformulieren (van de 25 deelnemende instellingen/9 bibliotheken). In werkelijkheid ligt het aantal dus hoger. We ontvingen 54 stickerkaarten retour en in ruil daarvoor hebben de kinderen een knutselpakket ontvangen.

Noord-Nederlands Museumcongres

Erfgoedpartners organiseerde op 2 december 2024 samen met Platform Drentse Musea en Museumfederatie Fryslân voor de musea uit de drie noordelijke provincies het Noord-Nederlands Museumcongres. Dit congres vond plaats in Drachten bij Schouwburg De Lawei en Museum Dr8888. Museummedewerkers konden inspiratie en kennis opdoen én collega's van andere culturele instellingen ontmoeten. Het thema was *Nieuwe Gezichten*. Dit thema werd aangevlogen vanuit verschillende perspectieven: nieuwe bezoekers, nieuwe vrijwilligers, nieuwe doelgroepen (inclusie), nieuwe collectiepresentatie, nieuwe...

Reizend Erfgoed 2024

Reizend erfgoed is een samenwerkingsverband tussen erfgoedinstellingen en de ouderenzorg met als doel cultuurparticipatie en de levenskwaliteit voor ouderen in zorg te bevorderen

Het jaar 2024 was een bijzonder jaar voor Reizend Erfgoed, het werven en bijscholen van erfgoedmedewerkers stond centraal.

In januari en maart vond een training plaats voor erfgoedmedewerkers met als doel de presentatie en kennisoverdracht te versterken om dichterbij de belevingswereld van ouderen aan te sluiten.

Het werven van nieuwe erfgoedinstellingen was een speerpunt met als resultaat dat Openluchtmuseum Het Hoogeland te Warffum en het Nationaal Bus Museum Hoogezand gaan deelnemen aan Reizend Erfgoed.

Verspreid over de provincie Groningen hebben vier verschillende erfgoedinstellingen zeven verpleeghuizen bezocht. Hierdoor bereikte Reizend Erfgoed het doel om ouderen in contact te brengen met cultureel erfgoed en hen te laten genieten van het interactieve programma.

In september deed Reizend Erfgoed voor de eerste keer mee aan 'De week tegen eenzaamheid'. De Menkemaborg in Uithuizen verzorgde een bijeenkomst waardoor de noodzaak van cultuurparticipatie en sociale interactie voor ouderen extra aandacht kreeg.

In november nam Reizend Erfgoed voor het eerst deel aan het GRN Festival in Hoogezand. Bekendheid en de specifieke aspecten van Reizend Erfgoed leverden mooie contacten met de zorg en de erfgoedsector op.

De resultaten van het Reizend Erfgoed zijn positief, we hebben een aanzienlijke toename gezien in de betrokkenheid en interesse in erfgoed- en zorginstellingen. Ruim 250 ouderen hebben deelgenomen aan de verschillende activiteiten. Deze ontwikkeling willen we voortzetten en verder uitbreiden in de komende jaren door meer erfgoedinstellingen en verpleeghuizen te betrekken bij Reizend Erfgoed. Ook willen we deelname aan festivals, symposia en themaweken versterken en verduurzamen. Door erfgoed dichterbij onze doelgroep te brengen, hebben we bijgedragen aan hun levenskwaliteit en een blijvende waardering voor cultureel erfgoed gestimuleerd en willen dit voortgaan zetten in het nieuwe jaar.

Visie ontwikkelen

Als steuninstelling heeft Erfgoedpartners een goed overzicht van ontwikkelingen op provinciaal en landelijk niveau. Dit delen we met de andere steuninstellingen. Daarom besteden we ook veel tijd aan het adviseren van overheden en fondsen, maar ook aan het beleidsmatig adviseren van erfgoedinstellingen. Bij voorkeur doen we dat door partijen bij elkaar te brengen. Hierbij is niet alleen sprake van cultuurbeleid, maar ook van erfgoed en ruimte, vrijetijdseconomie en leefbaarheid.

Voor samenwerking met andere steuninstellingen ruimen we als aanjager van de Gemeenschappelijke Ambitie veel tijd en energie in. In 2023 zal de lobby voor een goed provinciaal cultuurbeleid centraal staan, zeker in het licht van de provinciale verkiezingen.

Gezamenlijke Ambitie (GA)

De Gezamenlijke Ambitie (samenwerkingsverband tussen Erfgoedpartners/CGTC, Biblionet, VRIJDAG en Stichting Kunst & Cultuur) voerde twee keer strategisch overleg over samenwerking en beleid.

OPEN: Organisatie Provinciale Erfgoedhuizen Nederland

Het netwerk is in 2023 geformaliseerd en in een stichting ondergebracht die zetelt in Usquert. De directeur van Erfgoedpartners is secretaris. OPEN vervult steeds meer de rol als partner van OCW en RCE bij het bereiken van erfgoedorganisaties in de provincie. De erfgoedhuizen fungeren zo als steunpunt voor Digitaal Erfgoed, steunpunt voor Erfgoedvrijwilligers en steunpunt immaterieel erfgoed.

Baanbreker VTE

Vanaf september organiseert de provincie een strategisch overleg over de toekomst van de Vrije Tijds Economie in Groningen in relatie tot Nij Begun. Erfgoedpartners is hierbij betrokken als kennisleverancier voor de erfgoedsector. Iedere 6 weken vindt een kennissessie plaats.

Niet Stapelen maar Vervangen

Vanuit Kansrijke Groningers is een initiatief gestart onder de naam *Niet Stapelen Maar Vervangen*. Dit project heeft als doel het aanbod van externe organisaties voor scholen beter te stroomlijnen en te structureren zodat er een duidelijker link ontstaat met de kerndoelen en de aanbodsdoelen. De pilot van dit project wordt uitgevoerd met scholen in de gemeenten Eemsdelta en Het Hogeland. Aanbieders worden betrokken bij bijeenkomsten en op de hoogte gehouden van de vorderingen. Erfgoedpartners is namens de erfgoedorganisaties aanwezig bij de overleggen. De verwachting is dat er begin 2025 duidelijkheid komt over hoe scholen en aanbieders gaan samenwerken.

Tijd voor Toekomst/Nij begun – Onderwijs

Het programma Tijd voor Toekomst streeft naar een verrijkte schooldag voor kinderen in Groningen en Noord-Drenthe, waarbij onderwijs, kinderopvang en (lokale) aanbieders op het gebied van cultuur, sport, gezondheid, wetenschap, techniek, erfgoed en natuur nauw samenwerken. Er is bij de scholen in toenemende mate behoefte aan een geïntegreerd aanbod dat de schoolorganisatie in belangrijke mate ontzorgt. Organisaties uit verschillende domeinen hebben de intentie om samen te werken aan een aanbod voor scholen vanuit een meerjarige aanpak. In 2024 is een start gemaakt richting een gezamenlijke visie, Hieraan wordt in 2025 een vervolg gegeven. Betrokken partijen zijn naast Erfgoedpartners onder andere K&C, Kultuurcentrale, IVN, Huis van de Sport, Biblionet.

Gebruiken en presenteren

Erfgoededucatie is een belangrijk onderwerp, omdat het waardevol is voor ieder kind om zich met zijn omgeving te verbinden. Daarom wordt ingezet op kwalitatief goede leerstof vervangende educatietrajecten in de omgeving van het kind op de basisschool. Deze manier van werken is intensief, omdat Erfgoedpartners met veel kleinschalige aanbieders werkt en samen met gemeenten, K&C en scholen plannen op maat ontwikkelt, waarbij het ontdekken en onderzoeken van de wereld van het kind centraal staat. Erfgoedpartners faciliteert de centrale inkoop voor scholen en erfgoedaanbieders, zorgt voor onderhoud van het aanbod en geeft advies. Komend jaar wordt geïnvesteerd in een grotere aanstelling voor de educatief medewerker. De vraag van gemeenten en erfgoedinstellingen is groot, terwijl scholen na corona de weg weer moeten terugvinden naar de educatietrajecten.

Groningen heeft veel kleinschalig erfgoed dat goed zichtbaar wordt als je het gemeenschappelijk presenteert. Van oudsher worden voor de sectoren overzichten gemaakt die gretig aftrek vinden zoals het Museummagazine, de borgenbrochure, Klankjuwelen of de Zelfzwichter. Daarnaast zijn er thematische websites die gekoppeld zijn aan www.collectiegroningen.nl. Met onze collega's van het CGTC gaan we komende jaren verkennen hoe we sociale media beter in kunnen zetten. Met de toerisme-organisaties stemmen we af welke producten toeristen nodig hebben en voegen we toe waarin nu niet wordt voorzien. Op het gebied van digitalisering investeren we vooral in het beschikbaar stellen van informatie voor iedereen die erfgoed wil promoten en vermarkten.

Erfgoededucatieprojecten

Er zijn vier nieuwe erfgoededucatieprojecten (door)ontwikkeld.

De platenkoffer van Ede, Vriend en Vijand, De Groeten van Klaasje – Wagenborgen, Oud en Nieuw.

Lopend is een doorontwikkeling van Meester in de Middeleeuwen. Dit project is begin 2025 klaar.

Ook de update van de leskist Tonnes en Tinie staat gepland voor 2025.

Culturele mobiliteit

Culturele Mobiliteit helpt scholen om te reizen naar het Groninger Museum en Groningse erfgoedbestemmingen. Het project ondersteunt scholen bij de organisatie van het bezoek en het vervoer. Een leerkracht kan kiezen uit een bezoek met de Kunstbus of met de Erfgoedbus en reist eenvoudig en betaalbaar naar een instelling in de stad of provincie Groningen. Erfgoedpartners is voorzitter van de stuurgroep. Er vinden twee stuurgroep-overleggen per jaar plaats. In 2024 is een start gemaakt met de adviesgroep. Hierin participeren leerkrachten. De adviesgroep kan ideeën in brengen bij de stuurgroep. Andersom kan de stuurgroep de adviesgroep vragen om mee te denken over de aanpak en verbeterpunten.

Onderwijskanon Groningen

Museum aan de A, Erfgoedpartners en K&C hebben samen het initiatief genomen om een Onderwijskanon voor Groningen te ontwikkelen. Dit loopt tussen mei 2022 en augustus 2025. In opdracht van de provincie en de gemeente Groningen realiseert Erfgoedpartners samen met Museum aan de A en K&C de onderwijskanon voor primair onderwijs en voortgezet onderwijs, samen met erfgoedorganisaties en het onderwijs.

Museummagazine Noord-Nederland | Noord-Duitsland

Het Museummagazine is een goed voorbeeld van grensoverschrijdende samenwerking. Samen met de collega-instellingen in Friesland en Drenthe en de Duitse regio's Ostfriesland, Emsland, Oldenburger Land en Elbe-Weser-Dreieck wordt dit succesvolle magazine gemaakt. Aan het magazine deden 42 Groningse musea mee met een redactionele advertentie. In 2024 verscheen het blad in april een oplage van 50.000 exemplaren.

Maand van de Geschiedenis

Erfgoedpartners is aanspreekpunt in de provincie Groningen voor de landelijke organisatie van de Maand van de Geschiedenis. Ook brengt Erfgoedpartners de maand onder de aandacht in onze digitale nieuwsbrief Erfgoedloper. In 2024 was het thema Echt Nep.

Molenblad de Zelfzwichter

Het molenblad de Zelfzwichter verscheen in 2024 drie keer: twee keer in druk, in maart en december, en één keer in digitale vorm, in augustus. Het centrale thema was 'het weer'.

Orgelagenda voor Groningen en Ostfriesland

Van april tot november verschijnt de digitale nieuwsbrief Orgelagenda twee keer per maand en in de wintermaanden eens per maand. De nieuwsbrief, die wordt verstuurd naar zo'n 400 adressen, bevat informatie over orgelconcerten en een enkel ander (klassieke muziek) concert. De informatie plaatsen wij tevens op de website erfgoednieuws.nl. Deze site wordt ook door Stichting Groningen Orgelland (SGO) en de Uitagenda als bron gebruikt.

Klankjuwelen

Het orgeltijdschrift Klankjuwelen verscheen in 2024 aan het begin van het orgelseizoen voor de zesde keer in een oplage van 5.000 exemplaren. Aan de samenstelling van het blad wordt meegewerkt door de diverse orgelcommissies in de provincie. Achterin het tijdschrift is een overzicht opgenomen van

de orgelconcerten, die waren geprogrammeerd in Groningen. De verspreiding van Klankjuwelen wordt door de orgelcommissies ter hand genomen. Ook wordt het meegestuurd met het tijdschrift BLAD.

Erfgoedloper

Erfgoedloper is de gezamenlijke digitale nieuwsbrief van Centrum Groninger Taal & Cultuur en Erfgoedpartners. Het verschijnt iedere twee weken en bevat informatie over de activiteiten van beide organisaties. Af en toe nemen wij informatie op van collega-instellingen waarvan wij vermoeden dat het interessant is voor onze lezers. Erfgoedloper wordt naar ongeveer 1400 adressen gemaild. Alle uitgaven worden geplaatst op de website van Erfgoedpartners.

Erfgoednieuws

Erfgoednieuws, eveneens een gezamenlijke uitgave van Centrum Groninger Taal & Cultuur en Erfgoedpartners, verscheen in 2024 zes keer. Elk nummer bevatte twee of drie artikelen over actuele zaken in de Groninger erfgoedwereld. De artikelen worden of aangeleverd door de betreffende organisatie of worden incidenteel verkregen door een vertegenwoordiger van de organisatie voor dit doel te interviewen. De nieuwsbrief wordt gemaild naar zowel (medewerkers van) erfgoedinstellingen als naar mensen, die geïnteresseerd zijn in informatie over Groninger erfgoed. Alle afleveringen zijn te vinden op de website van Erfgoedpartners.

Samenleving betrekken

Erfgoed is datgene wat de inwoners van Groningen zo waardevol vinden, dat ze het willen bewaren voor de toekomst. Dat betreft dus niet alleen traditioneel erfgoed, maar ook erfgoed van mensen die nog niet zo lang hier wonen. Samen Groningen ontdekken, onderzoeken en erover vertellen is iets wat de komende jaren actief gaan uitzetten. Samen met de collega's van CGTC betrekken we mensen bij onderzoek naar taal en gebruiken. Daarnaast gaan we actief andere doelgroepen benaderen, zoals we bijvoorbeeld al eerder deden in Het mooiste van twee werelden wat betreft de orgels of bij het Pronkjewailpad met de molens.

Erfgoedpartners vindt het belangrijk dat bewoners zoveel mogelijk in staat moeten zijn om hun eigen erfgoed te bewaren en presenteren. Daarom zijn er advies-uren voor vrijwilligers om hen wegwijs te maken in de erfgoedwereld om hen bij vragen en problemen te ondersteunen.

Betrekken nieuwe doelgroepen (op het gebied van educatie)

Erfgoedpartners neemt sinds december 2024 deel aan het Netwerk Informele ondersteuning Groningen. Hier kunnen we organisaties uit het sociale domein ontmoeten waardoor we ons netwerk kunnen uitbreiden. Erfgoed kent vele kruisbestuivingen (o.a. met onderwijs, met zorg, met sociaal domein). Van elkaar leren staat in dit werk voorop.

Zorgzakboekje

In 2024 begonnen we met de voorbereidingen van een projectplan dat erfgoed (streektaal) en zorg combineert. Het project betreft een aangepaste vertaling van het zorgzakboekje *Achterhoeks* naar het Gronings, een compacte vertaalgids die zorgverleners helpt om streektaal te spreken met hun cliënten. Ook verkennen we een digitale versie voor de mobiele telefoon. Verder gaan we in gesprek met de MBO zorgopleidingen over een structureel onderwijs aanbod met aandacht voor de meerwaarde van streektaal/het Gronings in de zorg. Doel van het project is om een bijdrage te leveren aan het welzijn van patiënten en bewoners van zorginstellingen die van huis uit Gronings spreken door (toekomstige) zorgmedewerkers de basis van het Gronings bij te brengen en het belang van het gebruik van streektaal in de zorg. Met name oudere patiënten hebben een streektaal als moedertaal. Uit onderzoek en ervaring blijkt dat het horen van de klanken van hun vertrouwde streektaal bijdraagt aan hun welzijn en een positieve uitwerking heeft op de relatie met hun zorgverleners. Fondsenwerving en uitvoering staan gepland voor 2025.

Groninger Molenweekend

In 2024 werd het Groninger Molenweekend gehouden op 8 en 9 juni. Zesendertig molens waren een of beide dagen geopend voor het publiek. Voorafgaand aan het weekend werd op 23 mei in dorps huis Weersterheem in Garrelsw eer de inmiddels al net zo traditionele 'Meulenfuif' gehouden om de molen vrijwilligers te bedanken voor hun inzet. De deelnemers hadden gelegenheid om de beide poldermolens ten zuiden van Garrelsw eer, de Kloostermolen en de Meervogel te bezoeken. Na het buffet volgde de molenpubquiz.

Verhalen van Groningen

Behalve dat de Verhalen van Groningen een plek krijgen binnen het Digitaal Zoekportaal Erfgoed Groningen stond het afgelopen jaar in het teken van het voorbereiden van een inhoudelijke vernieuwing waarbij tevens de vormgeving wordt aangepast. De Verhalen van Groningen wil een plek worden/zijn voor alle mensen die nu in Groningen wonen met verhalen over nu en over vroeger. In het vernieuwde concept gaan we de samenwerking zoeken met gemeenschappen, erfgoedinstellingen en (cultuur)organisaties die in tentoonstellingen, concerten, voorstellingen, lezingen, festivals en andere uitingen het verhaal van Groningen en de Groningers vertellen. Daarbij kiezen we voor verschillende vormen van vertalen vertellen: in tekst, beeld en audio. In 2024 bleven we ondertussen mensen en organisaties ondersteunen die door de Verhalen van Groningen zijn geïnspireerd en die op hun eigen manier een verhaal willen vertellen:

- Museum aan de A en organisaties die samenwerken vanuit het project 80 jaar Vrijheid
- Zanger Erwin de Vries en theatermaker Theo de Groot die een Groningstalige muzikale theatervoorstelling voorbereiden over een tienermeisje dat opgroeit in Oost-Groningen.
- Regisseur Saskia Jeulink die in samenwerking met Jan Henk de Groot een documentaire wil maken over de havenstad Delfzijl vanuit het thema 'Thuis in Groningen'.
- filmmaker Kees Colenbrander en Wongema Hornhuizen die een festival willen organiseren over landschap en identiteit.
- Stichting Een Joodse Erfenis die een film wil maken over onderduikster Rachel Hart in Baflo.

Gouden Rand Festivals

Het Groningse platteland is de afgelopen jaren het levendig toneel geworden van drie meerdaagse festivals: Terug naar het begin in de gemeente Eemsdelta en Hongerige Wolf en Gransnapolsky, beide in de gemeente Oldambt. Daarmee tekent zich langs de noord(oostelijke) rand van de provincie een slinger van festivals af die het 'goud' van het gebied – de eeuwenoude wierden, de weidse polders, de langgerekte dijken, de monumentale gebouwen en de markante dorpen – als inspiratiebron en podium kiezen. Daarmee zijn de festivals, die achtereenvolgens plaatsvinden in de maanden maart tot en met juli, een belangrijke motor voor de ontdekking van het unieke erfgoed op het Groningse platteland en het stimuleren van cultuurtoerisme. Dit is temeer zo omdat het alle meerdaagse festivals betreft, waardoor overnachtingen in het gebied gestimuleerd worden en daarmee de verkenning van de omgeving.

De festivals hebben de ambitie om zoveel mogelijk mensen mee te laten doen aan kunst, cultuur en erfgoed. Actieve deelname aan kunst en cultuur draagt bij aan persoonlijke ontwikkeling, sociale cohesie, behoud van erfgoed en de economische ontwikkeling van de regio. In de afgelopen jaren hebben Terug naar het begin, Hongerige Wolf en Gransnapolsky daar elk op hun eigen wijze campagne in gevoerd. In 2024 sloegen de festivals samen met Erfgoedpartners de handen ineen voor de gezamenlijke publiciteitscampagne Gouden Rand Festivals Groningen, een campagne voor het stevig(er) op de kaart zetten van de festivals en het 'goud' langs de rand van Groningen.

De gezamenlijke ambitie van de festivals sluit aan bij de taak van Erfgoedpartners: dat wat we als samenleving van waarde vinden, bewaren voor toekomstige generaties. Erfgoedpartners ondersteunde de uitvoering van de publiciteitscampagne.

Zondagmiddaglezingen Stichting Berlagehuis

In 2024 organiseerde Stichting Berlagehuis een lezingencyclus over Bedreigd Erfgoed. Erfgoedpartners is samen met Libau, Bond Heemschut en Vereniging Groninger Monument partner en stelt het Berlagehuis open voor het houden van de lezingen.

Groen Erfgoedcafé

In samenwerking met Boerderijenstichting Groningen, Erfgoedvereniging Heemschut, Nederlandse Tuinenstichting en Stichting het Tuinpad op werden voorbereidingen getroffen voor het houden van een Groen Erfgoedcafé in 2025. Deze zal plaatsvinden op boerderij Hoogheem in Nieuwolda en heeft als thema 'slingertuinen'.

Digitalisering

Uitgangspunt voor alle vormen van digitalisering is dat zoveel mogelijk wordt gedigitaliseerd bij de bron en dat dit op een universele manier gebeurt die landelijk is afgesproken waardoor uitwisseling met anderen plaats kan vinden. Eén keer invoeren moet leiden tot zichtbaarheid op meerdere fronten door het leggen van goede verbindingen. Erfgoedpartners wil zorgen voor de goede verbindingen met zoveel mogelijk relevante partners. Dit zowel op het niveau van erfgoed (collectie Nederland) en landschap, maar ook op het gebied van de vrijetijdseconomie. Komend jaar gaat het project digitaal erfgoed portaal van start om digitale toepassingen zoals websites en apps te voorzien van informatie die rechtstreeks bij de bron (de erfgoedinstelling) wordt aangeboden. Dit traject is afgestemd op innovatie musea en op de werkzaamheden van het steunpunt digitalisering, zodat deze trajecten elkaar versterken. Erfgoedpartners is regisseur en bewaakt het overzicht en de samenhang.

Digitaal Zoekportaal Erfgoed Groningen

In samenwerking met de Groninger Archieven, UB Groningen en Data Space Groningen streeft Erfgoedpartners naar de realisatie van een Digitaal Zoekportaal Erfgoed Groningen, met als doel om door middel van nieuwe technologieën (Linked Data) digitale erfgoed informatie te ontsluiten en beter vindbaar en doorzoekbaar te maken. De website www.deverhalenvangroningen.nl krijgt binnen deze structuur een plaats. In 2023 is door de hierboven genoemde partijen een pilot uitgevoerd. Deze kreeg in 2024 een doorstart, waarbij ook Waterschap Hunze en Aa's aansloot. Er zijn use cases opgesteld die de basis gaan vormen voor de bouw van het portaal. We worden tijdens dit meerjarig project geadviseerd en ondersteund door Netwerk Digitaal Erfgoed.

Noord-Nederlands Museumcongres Drachten

v.l.n.r.: Roeli Broekhuis, Ingeborg Bennink, Mirjam Pragt

